

DAGENS FRÅGOR

En affär i Nacka

I somras sålde hr Marcus Wallenberg ett större område i Nacka till ett enskilt konsortium. Affären hade inga anmärkningsvärda rättsliga inslag, det rörde sig om en marköverlåtelse av det slag, som överallt och oupphörigen förekommer i hela landet. Att markområdet var stort och att Nacka kommun också gärna velat förvärva det ger inte försäljningen någon särprägel. Större områden än så har bytt ägare utan att detta väckt nämnvärd uppmärksamhet, och att det är mycket vanligt att en kommun står som konkurrerande spekulant till markområden lämpade för tätbebyggelse, säger sig självt.

För de människor, som en gång skall bo där, torde försäljningen bara ha varit till fördel. När konsortiet exploaterar marken garanterar gällande byggnadsbestämmelser att kommunen får ett avgörande inflytande över formerna härför — det allmännas intresse blir under alla omständigheter tillgodosett. Det är därtill att antaga att utbyggnaden sker snabbare, billigare och bättre i enskild regi än genom den kommunala byråkratien. Man kan f. ö. hoppas, att det även i Nacka kommer att utvecklas ett förtroendefullt och fruktbarande samarbete mellan enskild initiativkraft och kommunala planorgan. Så sker dessbättre ofta nog utan några åthävor eller publicitet — hälsan brukar som bekant tiga still!

Men dessa för alla parter tilltalande utsikter passade inte Aftonbladet, som

höjde ett ramaskri över storfinansens affärsmoral och bristande samhällsanda. Nu kan det med skäl frågas om inte likhet inför lagen skall råda när det gäller äganderätten till fast egendom. Hr Wallenberg har icke gjort annat än vad vilken jordbrukare eller egnahemsägare som helst skall göra i en sådan situation, nämligen att följa gällande rättsregler. I sak var Aftonbladets kritik alltså ohållbar. Den var enbart att uppfatta som ett led i den politiska förföljelse, som socialdemokratiens huvudorgan efter partiets radikalisering riktar mot den större företagsamheten överhuvudtaget. Men även med all hänsyn tagen till Aftonbladets säregna språkbruk var de politiska attackerna ovanligt hetsiga i tonfallen.

Nu börjar orsaken härtill klarna. Finansdepartementet förbereder en våldsam skärpning av det förslag till markvärdeskatt, som på sin tid en enig utredning lade fram. Svårartade övergrepp på hävdvunna rättssäkerhetsprinciper genom retroaktivt verkande lagstiftning och urholkandet av inflationsskyddet för alla fastigheter utom småvillor lär förberedas. Skulle dessa planer genomföras innebär det den största reduktion vi sett i detta land sedan Karl XI. Därtill blir det ett principiellt genombrytande prejudikat — socialdemokraterna börjar socialisera genom att konfiskera!

Mot den bakgrunden är Aftonbladets raseri lättare att förstå. Samtidigt visar tidningens reaktion hur

långt ner på det sluttande planet socialdemokratien kommit i sitt politiska tänkande.

Om en regim på fallrepet, som reser mot folkmajoriteten, planerar en förändrad lagstiftning, så skall redan dessa planer förhindra undersåtarna att handla enligt gällande rätt! Vad som gäller hr Wallenberg i hans egenkap av fastighetsägare måste ju rimligen gälla också andra ägare av fast egendom, t. ex. egnahemsägarna. Borde inte Aftonbladet ha godheten att upplysa även egnahemsägarna om deras skyldighet att ana sig till socialdemokratiska konfiskationsplaner och att lojalt avvakta deras genomförande?

Storstadspressens upplagor

En markant frammarsch för aftontidningarna — framför allt för Aftonbladet och Expressen — är det dominerande draget i dagstidningarnas upplageredovisningar för första halvåret 1967, vilka nyligen offentliggjorts. För morgontidningarnas del kan man generellt sett tala om en viss stagnation, även om det naturligtvis finns åtskilliga exempel på vackra upplagevinster även för deras del.

Det står nu klart att de bägge stockholmska aftontidningarna verkligen lyckats etablera sig som rikstidningar. För den största morgontidningens del, Dagens Nyheter, kan man inte på samma sätt notera en allsidig spridning över hela landet, även om tidningen ännu så länge har ett visst upplageförsprång framför den mindre av de bägge stockholmska kvällsdrakarna, Aftonbladet. Förklaringarna till kvällspressens exceptionella framgångar är åtskilliga, främst kanske en med allt större perfektion utbyggd distributionsapparat och en allt tidigare pressläggning, något som sammantaget leder till att Expressen och Aftonbladet finns att köpa vid arbetstidens

slut över praktiskt taget hela vårt land.

Utan tvivel har den fortgående urbaniseringen främjat aftontidningarnas kraftiga expansion, likaså den omständigheten att seneftermiddagen och kvällen lämpar sig bättre för många som lästid än vad morgonen och förmiddagen gör. Den allmänna välståndsutvecklingen, ungdomens ökade köpkraft och sist, men naturligtvis ingalunda minst, en journalistiskt skicklig redigering, en målmedveten satsning på en strömlinjeformad produkt utan större krav på sina läsare har ytterligare byggt under framgångarna.

Aftonbladet redovisar den i särklass största ökningen, gott och väl över 90 000 ex., och når 386 000 ex. (här liksom i det följande genomsnittsupplagan på vardagar). Denna exceptionella upplagevinst är den största som någonsin kunnat noteras av någon svensk dagstidning och den är för övrigt något större än den som redovisas för de tio övriga storstadstidningarna sammantagna.

Expressen är emellertid icke utan framgångar i upplagekapplöpningen och även om tidningens nu redovisade tillskott på drygt 50 000 ex. klart understiger Aftonbladets notering, så är tidningen med sin totalupplaga om 508 000 ex. i besittning av ett om icke helt betryggande så åtminstone ganska komfortabelt upplageförsprång framför sin konkurrent. Icke ens under framgångens dagar 1956—58 — vilka ju nära sammanhänger med konvulsionerna kring LO:s tidningsköp av Stockholms-Tidningen och Aftonbladet i oktober 1956 och Aftonbladets dåvarande oförmåga att hävda sig — redovisade Expressen lika stora upplageökningar som den nu aktuella.

Kvällsposten redovisar också den en upplageökning men av betydligt blygsammare mått, plus 7 000 ex. till 83 000 ex. *Göteborgs-Tidningen* når drygt

72 000 ex., ett tillskott med 3 000 ex. Göteborgs-Tidningen har uppenbarligen inte kunnat hävda sig i konkurrensen med sina stockholmskolleger och upplagetillskottet under den senaste tioårsperioden begränsar sig till drygt 10 000 ex. Framgångsrikare har Kvällsposten varit som så gott som fördubblat sin upplaga under samma period.

Dagens Nyheter redovisar nu 419 000 ex., ett tillskott om ca 6 000 ex. Tidningen har sedan LO-köpet av Stockholms-Tidningen och Aftonbladet ökat med omkring 100 000 ex. i en förhållandevis jämn ökningstakt, där dock naturligtvis dels själva tidningsköpet, dels Stockholms-Tidningens upphörande i februari 1966 resulterat i toppar i upplagetillväxten.

Svenska Dagbladet noterar 169 000 ex., en ökning sedan föregående år med ca 3 000 ex. Det kan noteras att tidningens uppgång sedan LO-köpet av Stockholms-Tidningen närmar sig ca 60 000 ex. och liksom för *Dagens Nyheter* del blivit särskilt markerad dels i samband med själva köpet, dels i samband med Stockholms-Tidningens upphörande.

Göteborgs-Posten fortsätter sin stadiga och till synes obetvingliga marsch mot upplagehöjderna, denna gång till 280 000 ex., ett tillskott med 3 000 ex. Ett särskilt kraftigt språng uppåt tog upplagan i samband med *Ny Tids* nedläggning hösten 1963.

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning är den enda av storstadstidningarna (förutom *Skånska Dagbladet*, som endast med tvekan hänföres till storstadstidningarnas krets) som noterar en upplageförlust, visserligen bara med 90 ex. till drygt 62 000 ex. Efter en upplagevinst på 5 000 ex. i anslutning till *Ny Tids* nedläggning har framgångarna varit måttliga.

Sydsvenska Dagbladet lyckades föregående år passera 100 000-ex.-gränsen

och når nu 103 000 ex., efter en upplageökning om ca 2 000 ex. Tidningen utkämpar ett hårt upplagekrig mot sin socialdemokratiska platskollega *Arbetet*, en kamp som är minst lika intensiv som den som pågår mellan *Aftonbladet* och *Expressen*.

Arbetet redovisar nu drygt 102 000 ex., efter en sammanlagd upplageökning de bägge senaste åren om 37 000 ex. Denna ökning sammanhänger givetvis mycket nära med fusionen med den tidigare socialdemokratiska hällsingborgstidningen *Nyheter* samt med det, som det förefaller, lyckade experimentet med en särskild västsvensk edition av *Arbetet* inriktad på göteborgsområdet (där det alltså efter *Ny Tids* nedläggning icke finns någon lokal socialdemokratisk tidning — och för övrigt icke heller, sedan lång tid, någon högertidning). *Arbetet* är nu således hack i häl på *Sydsvenska Dagbladet* men står uppenbarligen inför vissa problem, när det gäller att konsolidera de senaste årens stora framgångar. Skulle *Arbetets* expansionskraft visa sig vara så stark att tidningen inom de närmaste 4—5 åren distanserar *Sydsvenskan* blir tidningen ett undantag från regeln att "andratidningen" alltid är slagen till slant i en upplagestrid mot "förstatidningen".

Skånska Dagbladet noterar en för denna tidning icke oväsentlig och tämligen illavarslande upplageförlust om ca 4 000 ex. och redovisar knappt 38 000 ex.

Nigerias sönderfall

Det är egentligen inte förvånande, att ett inbördeskrig utbrutit i Nigeria, med sina 60 miljoner Afrikas folkrikaste stat. Det är mera förvånande, att federationen hållit samman i sex år efter självständigheten. Förtjänsten av

detta tillkom i stort en enda person, sir Abubakar Tafawa Balewa, vars statsmannakonst och personlighet länge lyckades tillvinna sig allmän respekt. Sir Abubakar mördades emellertid tillsammans med många av sina ministrar vid en militärkupp i januari 1966, då också det parlamentariskt-demokratiska statsskick, som landet ärvt efter britterna, gick förlorat — sannolikt för alltid. Delvis förorsakades militärkuppen av ett allmänt missnöje med den korruption, som ansågs utmärka den parlamentariska demokratin — reaktionen var särskilt stark bland yngre arméofficerare, många av dem för övrigt utexaminerade från Sandhurst. Delvis var kuppen emellertid också ett motdrag från ibostammen mot hausafolkens dominans och därmed återspeglades de gamla motsättningar, som senare lett till öppet inbördeskrig.

Nigeria utgöres som bekant av en federation mellan fyra regioner, nord-, väst-, mellanväst- och östregionerna. Nordregionen, den största, domineras av hausafolken, vilka egentligen inte är av samma stam men som har språk, kultur, traditioner och religion gemensamt. De flesta av de hausatalande muhammedanerna i nordregionen lever i pittoreska muromgärdade städer, deras samhällsliv domineras av feodala traditioner, de betraktar sig som bärare av gamla arabiska traditioner och hyser ett starkt förakt för de hedniska eller kristna negerstammarna i söder. Förre bedrev de slavjakt bland dessa, och även om detta inte längre kan ske, har hausas likväl kunnat visa sin överlägsenhet genom att hålla negrerna på avstånd — de har i nordregionen segregrats och hänvisats till särskilda bostadsområden, s. k. sabongaris, utanför stadsmurarna.

Ibofolket, som dominerar i östregionen, nu Biafra, har förvisso inte tole-

rerat att deras stamfränder i norr hänvisats att leva i särskilda ghetton. De har i långt större utsträckning än hausas anammat den västerländska civilisationen. Till följd av en bättre utbildning har många ibos kommit att besätta administrativa och tekniska poster, för vilka hausas ännu saknar experter.

Västregionen domineras av *yorubas*, vilka i likhet med hausas till övervägande delen är muhammedaner. Nigeria har kunnat hållas samman främst på grund av det samarbete, som utvecklats mellan nord- och västregionerna. Inte heller detta samarbete har emellertid varit gnisselfritt. I maj i år syntes det plötsligt som om den dittills kompakta enigheten mellan den federala regeringen och tre av regionerna mot den ensamma östregionen skulle förbytas i ett samarbete mellan väst- och öst. Ledaren i västregionen, *Awolowo*, krävde då att hausatruperna i den federala armén skulle lämna västregionen och att denna, om östregionen under överste *Ojukwu* lämnade federationen, skulle betrakta sig som en självständig stat. Den federala ledaren, generalmajor *Yakubu Gowon*, svarade emellertid med att göra en överenskommelse med *Awolowo*, vilken i juni gjordes till medlem av ett nybildat federalt verkställande utskott. Det förefaller som om det stöd från väst, som överste *Ojukwu* tidigare hade kunnat räkna med, gick förlorat då han tog steget ifrån att begära autonomi till att proklamera den självständiga republiken Biafra.

Rapporterna från de öppna strider, som senare flammade upp mellan federala nigerianska styrkor och den biafranska armén, har varit motstridande. Till en början föreföll det som om de federala styrkorna relativt lätt skulle besegra Biafra. Biafranska framgångar i mellanvästregionen förändrade emellertid bilden totalt och mycket tyder

på långdragna strider, om inte en medling kan komma till stånd. Nigeria är till ytan ett stort land och kriget utkämpas med relativt små styrkor — före krigsutbrottet uppskattades den federala armén till 10 000 man och den biafranska till 7 000.

Såväl USA som Storbritannien har deklarerat neutralitet och vägrat att leverera vapen till någondera av de stridande sidorna. Detta ingav förhoppningar om att kriget trots allt skulle bli mindre blodigt. På kommunistiskt håll var man dock inte sen att cyniskt utnyttja den situation som uppstått. Det har bekräftats, att den federala regeringen köpt ett antal ryska och tjeckiska jaktplan.

Nigeria utgjorde länge en av de ljusare punkterna i den mörka bild av balkanisering och anarki, som alltmera kommit att utmärka Afrika, sedan de forna kolonialmakterna dragit sina färde. Utvecklingen har visat, att Nigeria inte var det undantag, som man hoppades på. Skulle Biafra kunna hävda sin självständighet, finns det risk för ett allmänt sönderfall av hela federationen. Och skulle å andra sidan den federala regimen vinna kraftmätningen, finns det risk för vedergällningsaktioner mot ibos — 1966 massakrerades 30 000 ibos till döds — som i sin tur leder till nya framtida motsättningar och stridigheter. Oavsett inbördeskrigets utgång ter sig följaktligen framtidsutsikterna föga ljusa för det största landet i Afrika.

Valet i Sydvietnam

Det vittnar onekligen om styrka, då ett land mitt under brinnande krig kan tillåta sig att arrangera fria val av president och senatsval, så som skedde i Sydvietnam i början av september. Valdeltagandet, omkring 80 procent av de registrerade väljarna, är också imponerande.

Att Van Thieu—Cao Ky skulle avgå med segern var väntat. De inneha- de statsmakten. De representerade landets främsta maktfaktor, armén. De kunde förväntas genomföra de vallöften, som de gav. De hade också större förutsättningar än de andra kandidaterna att organisera sina valkampanjer och få stöd av lokala provinsledare. Det kunde i förväg väntas, att oppositionen skulle splittra sina röster på de många motkandidaterna.

Trots detta erhöll Van Thieu—Cao Ky endast omkring 35 procent av rösterna, vilket dels tyder på att det inte är fråga om någon allmän uppslutning kring dem men dels också tyder på att de i förväg uttalade farhågorna för ett utbrett valfusk varit betydligt överdrivna. Van Thieu och Cao Ky är i laglig ordning valda av folket, något som ger dem ett visst moraliskt och psykologiskt övertag gentemot vietcong/FNL och Ho Chi Minh i Nordvietnam.

Trots att valet övervakades av ett stort antal utländska observatörer finns det anledning att tro, att valfusk förekommit. Resultatet bekräftar dock, att detta måste ha varit av ganska ringa omfattning. I detta sammanhang förtjänar också att ställas frågan, om det överhuvudtaget finns något land i Asien eller Afrika, där fria val genomförts utan att någon form av valfusk förekommit. Med tanke på dessa länders brist på demokratiska traditioner är det givetvis helt orimligt att ställa krav på demokratiska val av västeuropeisk eller amerikansk karaktär. Man får nöja sig med att känna tillfredsställelse över "någorlunda hederliga" val och hoppas, att demokratiens steg för steg skall kunna befästas för att i en avlägsen framtid kunna bli jämförbar med den västerländska. Hela tiden finns det också anledning att hålla i minnet att någorlunda hederliga val trots allt är att före-

dra långt framför inga val alls eller de farsartade valkomedier, som förekommer i de kommunistiska diktaturerna, där drygt 99 procent av rösterna alltid tillfaller regimen.

Trots en utbredd terror från vietcong i samband med valet lät det sydvietnamesiska folket inte skrämra sig bort från valurnorna. Detta tyder på att vietcongs inflytande sannolikt är långt ifrån så starkt, som man ofta tycks tro i exempelvis Sverige. En av de få inte vänsterorienterade svenskar, som besökt Sydvietnam, tingsnotarie Bertil Häggman, hävdar på goda grunder i en artikel i Svensk Linje (5/67), att vietcongerillan har föga stöd i landet. Den lär nu omfatta högst 65 000 man elittrupper samt 110 000—120 000 man stödtrupper av miliskaraktär, vilket inte är mycket i ett land med 16,5

miljoner invånare. Vietcongsympatisörerna i hela Sydvietnam uppskattas till mellan 5 och 10 procent av befolkningen, dvs. ungefär motsvarande kommunisternas röstsiffror i de västeuropeiska länderna. Vietcongs förlustsiffror, rekryteringsproblem och det ökande antalet desertörer — mer än 60 000 under tiden 1963—67 — gör det alltmera motiverat att tala om rebellerens misslyckande, något som får ytterligare belägg av det faktum, att valet i Sydvietnam kunde genomföras med så stort deltagande som blev fallet.

Sydvietnam har genom valet ökat sin internationella prestige. Det finns anledning att justera den vrångbild av förhållandena i landet, som på sina håll i Sverige är så vanligt förekommande.